

A KERESZTÉNY- DEMOKRÁCIA LEHETŐSÉGEI A 21. SZÁZADBAN

HÖLVÉNYI GYÖRGY

A kereszténydemokrácia a II. világháború után kialakult demokratikus politikai kultúra talán legmeghatározóbb alakítója. A közös Európa gondolata, az egymásért viselt felelősség, a közös európai jövő megteremtése mind-mind kereszténydemokrata indíttatású elképzelés volt. Éppen ezért ma, évtizedekkel később, egyre gyakrabban fölvetődik az igény a számvetésre, de még inkább a kereszténydemokrácia 21. századi lehetőségeinek átgondolására. Sajátos körülmények között, identitásának részbeni gyengülése közben, az Európai Néppárt (EPP) parlamenti képviselőcsoportja is kísérletet tett – legalább a lényegi pontok felvázolásával – egy szélesebb körű, közös európai gondolkodás elindítására. Ezáltal esélyt adva arra, hogy egész Európában – elsősorban a különböző szellemi műhelyekben, az egyetemeken és a kereszténydemokrata pártok holdudvarában – új, a közéletben hasznosítható gondolatok és stratégiák szülessenek. Ez elvezethet egy felfrissült, a 21. század kihívásaira választ kereső és adó, identitását megerősítő páneurópai politikai mozgalom újjászületéséhez. A kielezett helyzetben sok-sok módosító javaslatot magában foglaló dokumentum született, amelynek legnagyobb erénye, hogy fogyatékoságai ellenére is igyekszik reagálni a jelen kihívásaira.

KERESZTÉNYDEMOKRÁCIA MA – AZ EURÓPAI NÉPPÁRT DOKUMENTUMA

Az Európai Unióban – ezen belül az Európai Parlamentben (EP) is – a kereszténydemokrata pártok jelentős szerepet töltenek be. Az Európai Néppárt az EP legnagyobb létszámú, kereszténydemokrata beállítottságú frakciójának tekinthető. A dinamikus, tehát az állandó alapelvekre támaszkodó, a jelen valóságából kiinduló és a jövőre irányuló politizálás gyakorlati igényétől indítva, a nyitottság és az útkeresés szükségességét szem előtt tartva született meg a közelmúltban az említett munkadokumentum a kereszténydemokrácia jövőjéről. Ebben szinte tételszerűen fogalmazódnak meg az eszmei és gyakorlati kívánalmak a modern kereszténydemokrata politizálással kapcsolatban. Ezek a következők: a kereszténydemokrata örökség, a vallás mint kereszténydemokrata inspiráció, az ember a világ őrzője elve, az emberi méltóság védelme, a közösségek és a család fontossága. Majd a felsorolás így folytatódik: az egészség megőrzése mint a koronavírus utáni világ fontos témája, a munka megbecsülése, a nemzetközi kereskedelem kiemelkedő szerepe.

De nem feledkeznek meg a dokumentum Európa szellemi gyökereiről, a hagyományos kereszténydemokrácia alapértékek felsorolásáról sem. A gyakorlati követelmények között szerepel a határok védelme, a migráció ellenőrzése, a szülőföldön maradás joga. Hangsúlyozza az Afrikával való együttműködést a migráció megelőzése érdekében, az uniós polgárok bizalmának helyreállítását az európai intézmények iránt, a megbékélés fontosságát kereszténydemokrácia szerepvállalással Európa megosztottsága idején. A fenti, valóban reményt adó hivatkozások mellett a teremtett világ fogalma, a természetjog meghatározó szerepe, bibliai hivatkozás *nem* került be a tervezetbe. Ez jól mutatja, hogy milyen nehéz feladat egy karakteres, megújult kereszténydemokrácia politikai erőteret létrehozni a mai Európában. A dokumentum kijelenti továbbá: a jogállamiságot nem lehet ideológiai fegyverként használni, s a nemzetek Európáját szorgalmazza (a föderális Európa helyett), végül kitüntetett helyet jelöl ki a kereszténydemokráciának a jövő Európájában.

Az EPP korántsem tekinthető minden vonatkozásban egységesnek, részben belső viták, részben külső tényezők teszik próbára a párt egységét. Az európai politikai elit sajátos egységesülési folyamaton megy keresztül, a tagállamoktól

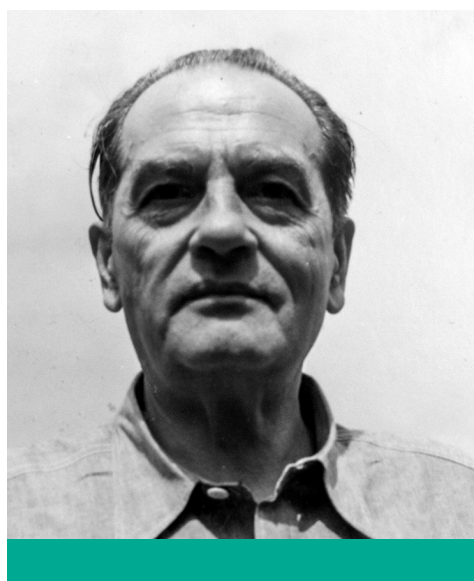
független apparátus és a bár megosztottan, de baloldali többséggel bíró Európai Parlament önálló életre kelt. Ennek egyik következménye az Európai Néppárt képviselőcsoportjának igazodási kényszerből adódó balra tolódása. A baloldal által tematizált intézményi logikában nincs más lehetőség: az unió szinte kritikátlan támogatása vagy az Európa-ellenesség stigmája. Ebből a kényszerhelyzetből kell megtalálniuk a kiutat az európai jövőképpel és stratégiával rendelkező jobbközép „anyapártoknak”.

Az EPP tagpártjai igen színes, árnyalt európai jövőképpel rendelkeznek. Ez a brüsszeli központban azonban gyakran már csak nyomaiban látszik. Az EPP az Európai Parlament legnagyobb pártjaként a baloldal foglya, hisz többséget a tőle jobbra állókkal sem tud realisan elérni. A 2004. évi bővítés óta eltelt idő elegendő annak megállapítására, hogy kijelentsük: az európai kereszténydemokrácia meggyengült, a nagy elfogadottsággal rendelkező név alatt sokan egy világnézetileg semleges, pragmatikus „túlélési pártot” látnak, s egy ilyen alakulat működtetésében érdekeltek. Ebből az örvényből azonban ki kell és ki is lehet kerülni.

Ennek egyik feltétele a kereszténydemokrácia egyedi politikai értékeinek és lehetőségeinek számbavétele, valamint annak újbóli hiteles megjelenítése, elsősorban a nemzeti, majd az európai politikában. A közép-európai országoknak az EPP-hez tartozó kereszténydemokrácia pártjai már több évtizedes tapasztalatokkal rendelkeznek e téren. Az 1990 előtti idők elnyomásának következtében, az ateista politikai akarat ellenpontozásaként ezekben az országokban a rendszerváltást követően egy tudatosabb, értékorientáltabb jobbközép, azaz kereszténydemokrácia politikai gyakorlat alakult ki. „Európának mély lélegzetet kell vennie mindkét tüdejébe – a keletibe és a nyugatiba is” – mondta II. János Pál.¹

A közép-európai kereszténydemokraták az egyházak társadalmi tanítására, a családra, a nemzetre, a közös kultúrára építő társadalomra nem (csak) hagyományként, hanem nélkülözhetetlen alapként, élő gyakorlatként tekintenek. Az egyházak teljes autonómiája, közjóra gyakorolt jelentős hatása a közép-európai emberek többsége számára nem hordoz ellentmondást, függetlenül az egyén hitétől. Az általánosítás veszélyét vállalva elmondható azonban, hogy a nyugat-európai polgár – a jóléti, individualista társadalomba beleszületve – a fentebb felsorolt értékeket a saját életében nem tartja meghatározónak, és ezért ezeket részben már el is felejtette.

Az Európai Parlament baloldali többsége számos, az uniós szerződésben nem szereplő témát vesz napirendjére és készít azokról állásfoglalásokat. Ide sorolható többek között a család-, az oktatás- és az egészségpolitika, amelyek

Régivágású kereszténydemokrata

– Barankovics István (1906–1974),
a Demokrata Néppárt elnöke
(Barankovics Alapítvány)

¹ Az idézett mondat az 1988 októberében, az Európai Parlamentben elmondott beszédében hangzott el.

nemzeti hatáskörbe tartoznak. A baloldal – igaz jogi érvennyel nem bírón, de – egyre nagyobb számban ideológiai állásfoglalásra kényszeríti a Parlamentet. Ennek ellenszerét sem a Néppárt, sem az attól jobbra elhelyezkedő frakciók nem találták meg. A Néppárton belül egyre többen egyfajta igazodási, gyakran a média által sugallt megfelelési kényszerből véget nem érő vitákban mind távolabb kerülnek az eredeti politikai iránytól. A végleges arcukatvesztést, a politikai eljelentéktelenedést elkerülendő itt az ideje a kereszténydemokrata erőforrásokat újra egyesíteni.

21. SZÁZADI KIHÍVÁSOK

A 21. századi kereszténydemokráciának számos, az európai polgárok életét meghatározó kérdésben kell a saját hitvallását tükröző választ adnia. A globalizáció értelmezése, a társadalmi autonómiákkal kapcsolatos elképzelések kifejtése egyaránt sürgető feladat. Ezek szükségesek ugyanis a környezetvédelemmel, a kontinentálisan és globálisan egyaránt növekvő társadalmi különbségekkel kapcsolatos kérdések megválaszolásához.

Az európai kontinens előregedése évtizedek óta közvetetten, de ma már közvetlenül egyre inkább gúzsba köti egész Európát. Az erre adott átfogó mélységű válaszok megtalálása óriási, de mégiscsak reményteljes kihívás, egyúttal hatalmas lehetőség is a 21. századi kereszténydemokrata politika számára – „Európa munkaképes korú népessége egyre csökken, ezért meg kell találnunk a gazdasági növekedés fenntartásának módját. Ehhez több embert kell

bevonni a munkaerőpiacra, és növelni kell a termelékenységét. [...] A demográfiai kihívások tekintetében jellemzően jelentős eltérések lehetnek egyazon ország különböző részei között. Egyes régiókban gyors népességváltozás várható, ami új lehetőségeket és nehézségeket eredményez számos területen, a beruházásoktól az infrastruktúráig és a szolgáltatásokhoz való hozzáférésig.”²

A kereszténydemokrata politika jól látja a helyzetet, amelyre válaszolnia kell – és választ világnézetipárt-jellegéből következően adja meg. Milyen kritériumok alapján tekinthető érvényesnek a keresztény politizálás? „A keresztény társadalmi tanítás nem társadalomelmélet, nem társadalomtudomány, hanem rendező elvek rendszere a keresztény tanítás talaján.”³

A kereszténydemokrácia fogalmának az értelmezése korántsem mutat egységes képet. Egyesek kimondottan politikai eszmerendszernek tartják, mások vallási vagy eszmetörténeti irányzatként definiálják, de társadalompolitikai programként és világnézetként is beszélnek róla.⁴ Megint mások Európa újkori történetének legsikeresebb ideológiájaként említik.⁵ A kereszténydemokrácia eszméje a (párt)politikai életben artikulálódik, ottani szereplése alapján ítélik meg a tevékenységét.⁶ Maga a kereszténydemokrácia elválaszthatatlan a vallási alapoktól. Ilyen módon egyszerre vannak jelen benne a statikus és a dinamikus elemek, azok az értékek és eszmények, amelyek nem változnak a történelem folyamán, ugyanakkor ezek képviselőinek mindig az adott társadalmi-politikai, gazdasági és kulturális viszonyok között kell autentikus módon megjelenniük. Nem elégséges azonban a mindenkori jelen kérdéseire, ellentmondásaira válaszolnia, hanem – napjaink sürgető valóságát tudomásul véve – az európai politikában reális jövőkép megfogalmazására hivatott.⁷ Hiszen „a társadalmi élet elemi feltételeit, törvényszerűségeit a természet rendjében kell keresnünk. Az emberiség természetfölötti rendbe

**tudatosabb,
értékorientáltabb
jobbközép gyakorlat**

2 <https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/new-push-european-democracy_en>

3 FARKAS Péter: Kereszténydemokrácia és konzervativizmus. *Új Ember*, 2008. június 1. <<https://ujember.hu/keresztenydemokracia-es-konzervativizmus/>>

4 KOVÁCS K. Zoltán: *A kereszténydemokrácia szellemi gyökerei*. Barankovics István Alapítvány, Bp. 1994.

5 BIRKÁS Antal: *A kereszténydemokrácia dogmatikája (dióhéjban)*. <<https://kdnep.hu/protestans-muhely/keresztenydemokracia-dogmatikaja-diohejban>>

6 SEMJÉN Zsolt: *A magyar kereszténydemokrácia elvei = Konzervatív alternatíva*. szerk. MARTONNÉ IPACS Ilona, Batthyány Lajos Alapítvány, Bp. 1996. 32–39. Wolfram KAISER: *Christian Democracy and the Origins of European Union*. Cambridge U. P., Cambridge, 2007. Niels ARBOL: *A kereszténydemokrácia Európában*. ford. VIZSOLYI László – HEGYI Ágnes, szerk. GOJÁK János, Barankovics István Alapítvány, Bp. 1995.

7 Norbert NEUHAUS – Horst LANGES: *Values of Christian Democracy*. Fe, Kissleg, 2011.

a kereszténydemokrácia az egyensúly politikáját képviseli

emeltetése mellett is megtartotta a természeti rend a maga törvényszerűségeit, belőle kell megismernie a valóság lényegtörvényeinek felfogására képes értelemnek az emberi együttélés természetszerű szabályait, a természetjog elveit.”⁸

Az elmúlt évek, évtizedek tapasztalatai alapján reális *jövőkép*et csak a kereszténydemokrácia képes nyújtani, mégpedig az Európai Unió alapító atyáinak nyomdokain haladva. Rajtunk kívül semmilyen más politikai erő nem áll készen erre a feladatra. A pluralista európai társadalomban a krisztusi tanítás számos eleme általános ételszabállyá vált, akkor is, ha sokan elszakadtak az idők folyamán az eredeti üzenettől. Ez az ételszabály kulturális örökségként a hívők, de

a nem hívők számára is adott, s ez első-sorban a vallásszabadságon keresztül biztosítható. A pluralista társadalmi gondolkodáshoz az is hozzátartozik, hogy Istenhez mint a társadalom fölött

álló legfőbb jóhoz nemcsak keresztények, hanem morális téren más vallásúak is igazodhatnak. Egyfajta világnézeti hasonlóságról van szó, amelyet a közjó (*bonum commune*) szempontjait szem előtt tartó – azt fenntartani igyekvő – vallások közötti párbeszéd jelentős mértékben erősíthet.⁹ A kereszténydemokrácia nem kíván a térítő szerepében feltűnni. Olyan polgári pártnak tekinti magát, amely nem igényli, hogy az emberek életük leglényegesebb, legfontosabb dolgait egy pártra vagy akár egy pártvezetőre bizzák.

A KERESZTÉNYDEMOKRÁCIA AZ IDEOLÓGIÁK ÉS A PÁRTOK RENDSZERÉBEN

A kereszténydemokrácia az egyensúly politikáját képviseli. Politikai természeténél fogva a hatalom megszerzésére törekszik, de nem minden áron és nem örök időkre! Jobbközép erőként határozza meg önmagát, ami a legnagyobb mozgásteret biztosítja számára.¹⁰

Az imént elmondottakból következik a más pártokhoz fűződő viszonyának meghatározása. Egyes elemzők elválaszthatatlanul összekötik a politikai konzervativizmus irányzatával, mintha attól függetlenül nem is létezne, ugyanakkor kizárólagos ellentétbe állítják a liberális ideológia talaján álló pártokkal.¹¹ A kereszténydemokrácia kialakulásának előzményei és az elmúlt évtizedek politikai gyakorlata sok tekintetben eltér az angolszász konzervativizmus évszázados gyakorlatától. A néppárti jelleg, a szociális piacgazdaság, a kis- és középvállalkozások szerepének stratégiai fontossága, az egyházak szociális tanításának követése olyan sajátosságokat hordoz, amelyek által a kereszténydemokrácia a kontinentális Európa egyedi politikai formációjává válik.

A kereszténydemokrata politizálásnak figyelembe kell vennie a 21. század elejének pluralista, globális társadalmát. A keresztény egyetemesség abban az értelemben nevezhető globálisnak, hogy a teremtettségből kiindulva minden embert egyenlőnek ismer el – természetesen tiszteletben tartva a személy nemzeti vagy etnikai, illetve vallási identitását. Ilyen módon rajzolódik ki az az emberkép, amely megadja a kereszténydemokrata politizálás markáns kontúrját.

Kereszténydemokrata emberkép

Az ember a keresztény politizálás alanya és egyben tárgya. Amint Barankovics István (1906–1974), a Demokrata Néppárt, a mai KDNP elődjének alapító elnöke egyik országgyűlési felszólalásában fogalmazott:

„Keresztény politikának azt nevezem, amely először: feladatának a természetes közjó szolgálatát tekinti, másodsor: e természetjogoknak pozitív jogokká való átalakítására és olyan társadalom létrehozására törekszik, amelyben

8 KECSKÉS Pál: *A keresztény társadalomelmélet alapjai*. Szent István Társulat, Bp. 1938.

9 NEUHAUS – LANGES: *I.m.*

10 Vö. ENYEDI Zsolt – KÖRÖSÉNYI András: *Pártok és pártrendszerek*. Osiris, Bp. 2001.

11 *Uo.*

ezek a jogok realizálódhatnak, harmadszor: abból a célból, hogy az emberi személyek tökéletesedésének feltételeit minél egyetemesebben és konkrétan biztosítsa, és negyedszer: így közelítse meg a legfőbb természetes közjót, a békességben élvezett földi boldogságot. A keresztény politika, ha megérdemli ezt a nevet, nem törekszik arra sem, hogy a kereszténység valamennyi erkölcsi parancsát állami jogszabállyá alakítsa át, és államhatalmi eszközökkel kényszerítse ki. Ezt részben lehetetlen is volna megtennie, de vannak erkölcsi szabályok, amelyek külső hatalommal ki nem kényszeríthetők, másfelől az ilyen törekvés természetjogba ütköznék, és a legszörnyűbb zsarnokságot teremtené meg.”¹²

Az emberkép tehát a természetjogból vezethető le: „Nemcsak a történeti tapasztalat és a józan logika alapján, hanem a keresztény állam- és nemzetszemléletről következően is, mindig tisztán fenntartottuk, sohase alkudtuk el s egy hajszálnyira sem fogjuk elalkudni az embernek azokat az alapvető jogait, amelyeket azért neveznek természetjogoknak, mivel a Teremtő írta be őket az emberi természetbe kitörölhetetlenül” – olvassuk tőle másutt.¹³ Ezen kívül a teljes emberi személyiségre vonatkozik, mégpedig a fennálló valóság reális szemlélése alapján. A klasszikus, keresztény ihletettségű természetjog szerint „az egyes ember filozófiailag vett, teoretikusan megállapított természetéből igenis következnek bizonyos természetes alanyi jogok, a maguk abszolút szerkezetű jogviszonyaikkal, amelyek mindenki mást arra köteleznek, hogy az alany ezen alapvető jogait tiszteletben tartsák, s hogy így jogszerű joggyakorlását ne akadályozzák. Csakhogy, mivel az ember társas lény is, így ezért egyrészt vannak korlátozható alanyi jogok is, amelyek mások hasonló jogainak érvényesülése érdekében, ezen szükségesség erejéig arányos és alkalmas eszközökkel korlátozhatók, azonban az alanyi jogok lényeges tartalmait nem lehet kiüresíteni, minthogy azok az emberi természetből, annak az ember személyi méltóságából származnak, és azon alapulnak.”¹⁴

Mindezekből következően a 21. századi kereszténydemokrácia nem fogadhatja el azokat az önmagukat sokszor tetszetősnek, modernnek feltűnő törekvéseket, amelyek el kívánnak szakadni a természetestől, a természettől adott emberi sajátosságoktól. Ez persze nem jelenti azt, hogy nem vesz tudomást a természettől – a teremtettség által – adott valóság sokszínűségéről és többretegűségéről, de nem esik az érték és a jelenség összetévesztésének vagy akár csak felcserélésének csapdájába.

A kereszténydemokrácia mindenkori önreflexióra, önkorrekcióra kész világnézeti pártként van jelen a politikai életben. Önreflexió, önkorrekció képességét a krisztusi tanításra, tehát a legfőbb jóra való figyelme biztosítja. Az igazság megismerésére törekvés mellett – ami nyitottságot tételez fel – párbeszédre és megbékélésre törekszik, annak érdekében, hogy elősegítse a konfliktusok kezelését. A polgárok személyiségének lehető legakadálymentesebb kibontakozását kell biztosítani. A háborúság és nyomor teljességgel összeegyeztethetetlen az emberi méltósággal. Ezért ezt – az emberi személy kibontakozásának legfőbb akadályát –, ha kell, nagy áldozatok árán is, el kell kerülni. A kereszténydemokrácia ilyen módon az önreflexió, a nyitottság és a felelősségvállalás egyensúlyát képviseli. Felelősséget vállal a társadalom egészéért, ezért el tudja kerülni a szektáriánus gondolkodást.

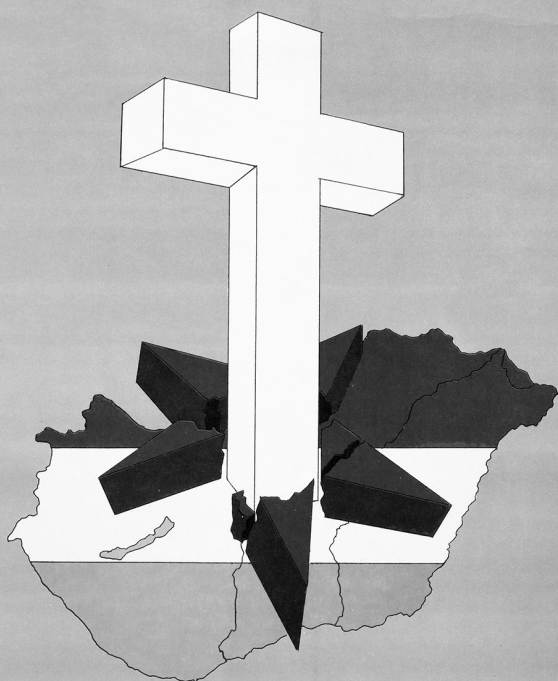
AZ EGYHÁZAK TÁRSADALMI TANÍTÁSA

A 21. századi kereszténydemokrata politika elengedhetetlen feltétele a keresztény egyházak társadalmi tanításának elfogadása. Feltételezi és döntő fontosságúnak tartja a hívő emberek részvételét, akik saját önös érdekeiken túlmutató jövőképpel rendelkeznek. A pluralista társadalomban az istenhívők élete az

¹² Országgyűlési Napló. 1947. október 7.

¹³ Barankovics István összegyűjtött írásai a kereszténydemokráciáról. szerk. Kovács K. Zoltán – GYORGYEVICS Miklós, Barankovics Akadémia Alapítvány, Bp. 2001.

¹⁴ FRIVALDSZKY János: *Klasszikus természetjog és jogfilozófia*. Szent István Társulat, Bp. 2007. 452.

SZAVAZZ A**KERESZTÉNYDEMOKRATA NÉPPÁRTRA !****TISZTA MÚLT, BÍZTATÓ JÖVŐ =
KDNP KÉPVISELŐ****KERESZTÉNYDEMOKRATA
NÉPPÁRT****HITELES
EMBEREKEL
A HELYI DEMOKRÁCIÁÉRT**

egész társadalom számára üzenetet hordoz. A két-ezer éves múlt olyan életszabályokat, olyan életformát alakított ki, amelyek „beleégtek” a társadalom szokásrendszerébe.¹⁵ Ezért mondhatjuk mi, kereszténydemokraták, hogy Európában politikai síkon megjelenítjük azt az erőt, amely az emberi személy és a teremtett világ megőrzésének politikai identitását képviseli – a jövőre nézve is.

A kereszténydemokráciának egyedülálló történelmi bázisa van, amellyel semmilyen más politikai erő nem rendelkezik. Szellemi hátterét tekintve támaszkodik az egyházak szociális tanítására, amelynek lényege közérthetően, újra és újra, a változó idők viszonyainak megfelelően, a lényegi tanítás változatlan fenntartása mellett, a szociális enciklikákban jelenik meg. Elég a legutóbbi időkből Ferenc pápa *Laudato si* kezdetű körlevelére gondolni,¹⁶ amelyben szociális témákkal, a társadalmi igazságosság kérdésével foglalkozik, ezen belül hangsúlyozottan a környezetvédelemről, „közös otthonunk gondozásáról” szól. Közös otthonunk megvédésének sürgető kihívása magában foglalja azt az igyekezetet is – írja a pápa –, „hogyan az egész emberi családot egyesítsük a fenntartható és átfogó fejlődés keresésében, mivel tudjuk, hogy a dolgokon lehet változtatni”. Majd így folytatja: „A fiatalok változtatást követelnek tőlünk. Azt kérdezik, hogyan lehet jobb jövő építésén fáradozni, ha nem gondolunk a környezetvédelemre és a kirekesztettek szenvedéseire.”¹⁷

A pápai megnyilatkozás pontosan megfogalmazza, hogy a korunkat érintő égető kérdések megoldása nem lehetséges partikuláris, azaz szűken vett pártpolitikai szempontok alapján, „új, egyetemes szolidaritásra van szükségünk”.¹⁸ Az egyetemesség igényének a kereszténydemokrácia a politikai mező centrumában igyekszik megfelelni, ami egyben a másféle ideológiai-politikai nézetekkel szemben nemcsak horizontális, hanem vertikális, tehát történelmi összefüggésben is toleranciát feltételez, s nem zárkózik el az értelmes párbeszédtől, illetve a kereszténydemokráciával összeegyeztethető más nézetek befogadásától sem.

Való igaz: „Az Egyház társadalmi tanítása nem alkot társadalomtant, nem fogalmaz meg társadalomfilozófiai alapvetéseket, nem alkot ideológiai konstrukciót, hanem az emberi személy és a közösség, a személy és az állam kapcsolatát helyezi a keresztény erkölcsiség társadalmi dimenziójába.”¹⁹ A gyakorlati politikában szembe kell nézni azonban a következővel is: „A demokratikus politikai gyakorlat alapelve a közös előmoz-

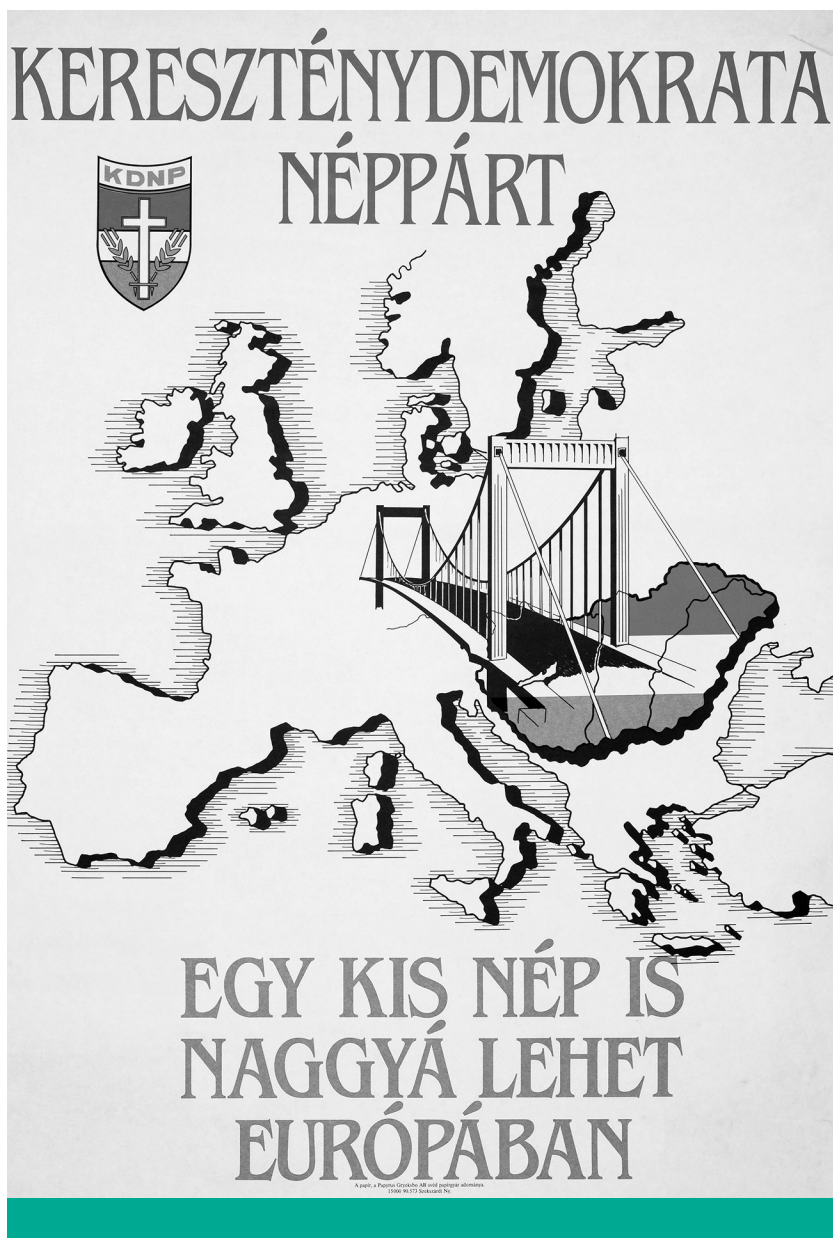
15 Jürgen HABERMAS – Joseph RATZINGER: *A szabadelvű állam morális alapjai. A szekularizálódás dialektikája az észről és vallásról.* ford. HORVÁTH Károly, Barankovics István Alapítvány–Gondolat, Bp. 2007. 45.

16 Ferenc pápa *Laudato si* kezdetű enciklikája közös otthonunk gondozásáról. ford. TÖZSÉR Endre, Szent István Társulat, Bp. 2015.

17 Uo.

18 Uo.

19 LAKNER Zoltán: *Egyház és társadalom. A tanítás forradalma.* Szent István Társulat, Bp. 2012.

A KDNP választási plakátjai az 1990-es választás idején

dítása. Ugyanakkor megfigyelhető, hogy a politika színpadán igen gyakori, hogy a közjóra való hivatkozás mögött pártpolitikai érdekek, egyéni ambíciók húzódnak meg.²⁰ Ugyanakkor: „Az európai politikai integrációs folyamat eddigi pozitív eredményeinél a jövő szempontjából talán még jelentősebbek azok a változások, amelyek az európai politikai integrációt akadályozó szellemi és erkölcsi, világnézeti és érzelmi előítéletek tekintetében végbementek.”²¹

JELEN ÉS HAGYOMÁNY

A kereszténydemokráciának tehát megvan a képessége arra, hogy a kétezer éves európai történelmet folyamatában lássa, ezért is tarthatjuk Európát a legnagyobb helynek a világon. Európát, amelynek hanyatlásáról sokan és sokféle-képpen beszélnek (számos vonatkozásban jogos kritikát fogalmazva meg), nem megvédeni kell, hanem alkalmassá tenni arra, hogy válaszolni tudjon a 21. század kihívásaira. A kereszténydemokrácia a közvetlen politikai ideológiák fölé emelkedve keresi az egyensúly, a párbeszéd és a konszenzus lehetőségét a keresztény

20 SURJÁN László: Politikai demokrácia – keresztény szemmel. *Távlatok*, 1989/húsvét. 360–368. <<http://www.tavlatok.hu/38elottiek/tavlatok07.htm>>

21 Barankovics István összegyűjtött... *I.m.*

– vagyis az általános emberi – egyetemesség talaján, azzal a meggyőződéssel, hogy a vallások közötti párbeszéd reális alternatívát nyújthat.

Ismét Barankovicshoz érdemes visszanyúlni, aki így írt: „Rendületlenül hiszünk abban, hogy a világ és benne mi is, a nagyobb politikai szabadság és az ellenőrzött gazdasági rend felé haladunk, egy olyan rend felé, amelynek közép-pontjában nem a mindenható állam, vagy éppen a tőke és a haszon áll, hanem az Isten képét viselő ember, akinek anyagi létéért és haladásáért semmit sem kell feláldozni a személyi és politikai szabadságjogainak teljességéből.”²² Ennek minél érvényesebb és határozottabb megjelenítéséhez saját identitásunk megerősítésére van szükség. Nem szabad elfelejtenünk, még kevésbé megtagadnunk az alapító atyák világát, s nem térhetünk el attól. A kereszténydemokrata politika a II. világháborút követően, a 20. század második felében jelentős mértékben hozzájárult Európa talpra állásához, megerősödéséhez és egységesüléséhez. A korábban szemben álló nemzetek vezetői a keresztény egyetemesség szellemében keresték a kiengesztelődés, majd pedig az egységesülés gyakorlati lehetőségeit. Ezzel a magatartással felülemelkedtek a pillanatnyi pártpolitikai érdekeken, s jelentős lépéseket tettek az európai egyensúly megteremtéséért.²³

Keresztény demokrácia

– Szent Gellért-szobor
(Jankovits Gyula, 1904),
háttérben az Országházzal, 1954
(Fortepan / Hámori Gyula)

A 21.századi politika kereszténydemokrata megközelítése a szabadság és a felelősség egyensúlyán alapszik, és garantálja az emberközpontúságot. Mi ennek az egyensúlynak a lényege? A kereszténységből eredeztethető és a természetjog alapján megfogalmazódó emberkép középpontba állításával keresi az egyensúlyt a konzervativizmus és a liberalizmus, a profitorientált szabadpiaci gazdaság és a szocialista jellegű, központi irányítású gazdaság között.²⁴

²² Uo.

²³ Pascal FONTAINE: *Út Európa szívébe, 1953–2009.* ford. NYULI Kinga – MIKLÓS Katalin, Barankovics István Alapítvány, Bp. 2015.

²⁴ NEUHAUS – LANGES: *I.m.*

A társadalmi-gazdasági gyakorlatban ez a törekvés öltött testet a szociális piacgazdaság évtizedekig jól működő rendszerében. S mivel ennek a gazdasági tevékenységnek a célja a közjó, a politikai példaadási és nevelési kötelezettséggel tartozik a felelősségi körében lévők iránt. Ebben a szellemben a más pártok képviselőivel folytatott politikai, ideológiai és akár világnézeti párbeszéd a közjóra helyezi a hangsúlyt a mindenkor érvényesben. Ez a magatartás pillanatnyi politikai és részérdekeken, ideológiai megfontolásokon túlmutató felelősséggel jár.

A KERESZTÉNYDEMOKRATA POLITIKA HANGSÚLYOS ELEMEI

A kereszténydemokrata politika egyik hangsúlyos eleme a *perszonalizmus* (személyközpontúság), amely azonban nem tévesztendő össze az individualizmussal (egénközpontúság). Az individualizmus eltúlozza az egyéni személyiségjegyeket, ami az egész társadalom torzulásához vezet. A kereszténydemokraták által képviselt perszonalizmus egyszerre jelenti a közösségi élet figyelembevételét, és az egyén felelősségét hangsúlyozza a közösségen belül. Ezek a közösségek a társadalomban mintegy koncentrikus körökként, egyre szélesebben jelennek meg, és olyan természetes egységek, mint például a család vagy a különböző egyesületek világa.

Ez a felelősségen alapuló szemlélet szerves összefüggésben áll a *szolidaritás* és a *szubszidiaritás* követelményével. Hisszük, hogy az emberek – a közösség részeként és annak segítségével – képesek önmaguk fejlesztésére. A közösségek rendező értékelve elválaszthatatlan a perszonalizmustól. Először felelősséget vállalunk a mellettünk lévő emberekért, a családjukért és a minket körülvevő környezetért. A társadalmi kérdések vizsgálatának ezért mindig a családból, a társadalom sarokkövéből és alapegységéből kell kiindulnia. Ennek a sorrendnek a betartása alapvető fontosságú a társadalmi stabilitás szempontjából. A jogok és a felelősségek egyensúlya, az etikus magatartás előfeltétele a nemzetek és az Európa közötti egyensúlynak.²⁵ A kereszténydemokrácia szabadságfelfogása különbözik a szorosán vett politikai szabadságfelfogástól. Elsősorban morális normákat jelent, amelyek kijelölik az ember cselekvési terét. A szabadság és a szubszidiaritás jegyében az európai kereszténydemokráciának az európai közösség egészével kell foglalkoznia az alapító szerződések szellemében. A szubszidiaritásnak segítenie kell az európai integráció céljai és a valóság közötti szakadék áthidalásában. Ezért a nemzeti felelősséggel kapcsolatos – a szerződésekben gyökerező – témák nem alakíthatók át európai politikai kérdésekké.

Meg kell szabadulnunk az egyre szélsőségesebbé váló ideológiák fogságától. Tiszteletben kell tartanunk a nemzeti kormányok felelősségi körét. Ez azonban nem jelentheti az európai egységesülési folyamat során fellépő ügyek és törekvések szembeállítását egymással, hanem éppen ellenkezőleg: különbséget kell tenni a nemzeti felelősség alá tartozó és a közös európai ügyek között – kölcsönösen tiszteletben tartva az így előálló határokat és kompetenciákat. Csak akkor szabad továbblépni a szubszidiaritás hatálya alá tartozó ügyekben, ha azokban széles körű konszenzus mutatkozik. Ellenkező esetben higgadt, megfontolt dialógusra van szükség. Az Európai Parlament nem válhat állandó ideológiai hadszínterré! Az *agorával* való folyamatos visszaélés súlyos botrány. A szubszidiaritás az ésszerű decentralizációt jelenti, de nemcsak a döntéshozatal ésszerű delegálását, hanem annak az igényét is, hogy a döntéshozatali helyzetek sokaságában az egyén részesüljön az „én is tettem valamit” élményében, s ezáltal fokozottabbá váljon a személyes felelőssége.

Európa a helyi és a közösségi identitások sokféleségéből épül fel, az emberi kapcsolatok szövete. A természetjog alapján a jóléti társadalomban újra meg

**perszonalizmus,
szolidaritás,
szubszidiaritás**

²⁵ CSERI Gyula: A szabadság és a szolidaritás jegyében. A kereszténydemokráciáról. *Magyar Szemle*, 1995/2. 145–154.

kell találni a család és a helyi közösségek szerepét és egyensúlyát. Ezeknek a megerősítésével lehet nagyobb egységet, nagyobb európai közösséget építeni.²⁶ Ezt a sorrendet – ugyancsak a természetjog alapján – nem lehet megkerülni.

A 21. század globálissá vált világában a mi felelősségünk megtalálni a *szociális piacgazdaság* szerepét az európai és az azon kívüli gazdaságokban. Ez csak akkor lehetséges, ha a verseny szabadsága, valamint a tőke és a személyek szabad áramlása az emberi méltóság kiteljesedésével párosul, és azt szolgálja. Ezt a törekvést kell hitelt érdemlően, a jövőre vonatkozó garanciával újrafogalmaznunk.

AMIRE SZÜKSÉGÜNK VAN

A kereszténydemokrata nemzeti pártoknak, az Európai Néppárt tagpártjainak felfrissülésre van szükségük. A jelenkor égető és mindenkit szorító kérdéseit a maguk nemzeti talaján, egyetemes szellemi alapokon és politikai tapasztalataikra támaszkodva ismételten meg kell fogalmazniuk, s az így összeadott tudást megjeleníteni az európai szintén.²⁷ A globalizáció egyre általánosabbá válásakor a lokalitás megerősödésével is szembesülni kell. Ez kétségtelenül feszültségekhez vezetett, ugyanakkor tudomásul kell venni, hogy az igazságosság is globális lett. Kikerülhetetlen egyes problémák – például az új típusú gyarmatosítás, a termelés kihelyezése a gazdaságilag fejletlenebb, olcsó munkaerőt kínáló területekre, a teremtés- és környezetvédelem – globális szemlélete. Ebben a helyzetben az egyes országok gazdasági függősége, kitettsége nem szolgálja a fenntartható fejlődést. A fenntartható gazdasági fejlődés szempontjából fontos a nemzeti tulajdonú gazdaságok erősítése, értékteremtő képességük fokozása, beleértve a kisvállalati szektort is.²⁸

A biztonság egyetemes követelmény, a globalizálódó világban egyetlen nép vagy földrajzi terület sem vonhatja ki magát alóla. Ahol nincs biztonság, ott nincs vetés, nincs aratás. Ott a kényszer lesz úrrá, ami magával vonja az elvándorlást. Nem kerülhetjük meg napjaink ezen akut problémájának kereszténydemokrata szemléletét. A szeretetnek és az igazságosságnak egyszerre szükséges érvényesülnie a migráció kérdésében. Külön kell választani a valóban menekült embereket és a migránsokat. Ha megteesszük ezt a distinkciót, akkor

tudunk igazán figyelni a valóban életveszélyben lévőkre, a menekültekre. S ha ezek az emberek az első, biztonságosnak látszó helyen mégsem találnak menedékre, akkor lehet – akkor kell – biztosítani számukra az ideiglenes befogadást. Nem mindenki azonosul ezzel a szemlélettel Nyugat-Európában, aminek megvannak a maga okai. Az ottani országok közül jónéhányan posztkolonialista traumában

szenvednek – ami persze érthető –, s ennek következtében a menekült-migráns kérdésben túlreagálnak, amivel megnehezítik a valódi segítségnyújtás érvényre jutását. Ezért hangsúlyozza a kereszténydemokrácia új stratégiájaként: a posztkolonialista traumákat meghaladva, helyben szükséges segíteni a rászorulókat, nem szabad radikálisan kiszakítani (elcsábítani) őket saját földrajzi, gazdasági, etnikai, kulturális közegükből és hagyományaikból. Ez ugyanis a „csábítóknak” és az elvándorlóknak is egyaránt a kárára válik.

Mit jelent a kereszténydemokrata politika megújulása? Azt, hogy valójában néz szembe a jelentkező kihívásokkal, azokat sem baloldali, sem jobboldali túlzásokkal nem kívánja megoldani. Kétségtelen, hogy amikor a kereszténydemokrácia Európa egyensúlyáról beszél, szembe kell néznie azzal is, hogy a demokráciába való belefáradás, türelmetlenség, közömbösség és kényelmesség jelei mutatkoznak. Ez részben annak tudható be, hogy nincs világosan körülhatárolható és valójában elérhető célképzet, vízió Európa jövőjével kapcsolatban. A kereszténydemokrácia saját egyetemes eszméjének a 21. század kihívásai közötti újragondolásával és gyakorlati politikájával éppen erre tesz kísérletet. ■

26 NEUHAUS – LANGES: *I.m.*

27 FONTAINE: *I.m.*

28 *A fenntarthatóság árnyalatai*. szerk. CSATH Magdolna, Ludovika Egyetemi Kiadó, Bp. 2020.

» a mi felelősségünk megtalálni a szociális piacgazdaság szerepét